

## Nr 576

Av herr **Holmberg m. fl.**, om åtgärder för att öka sparande och kapitalförsörjning.

(Lika lydande med motion nr 500 i Första kammaren)

Den ekonomiska politikens och näringspolitikens mål är ett optimalt resursutnyttjande. Detta förutsätter en effektiv konjunkturutjämning och regional utjämning för att en hög sysselsättningsnivå skall kunna upprätthållas. Det förutsätter vidare att balans kan upprätthållas vid ianspråktagandet av de tillgängliga resurserna mellan konsumtion, näringslivsinvesteringar och offentliga investeringar och offentlig konsumtion. Det förutsätter en effektiv avvägning mellan direkta politiska mål såsom ekonomisk utjämning mellan olika medborgargrupper eller tillhandahållande av det allmännas tjänster å ena sidan och å den andra sidan långsiktiga tillväxtmål. Ju större del av de tillgängliga resurserna som i dag används för privat eller offentlig konsumtion, desto långsammare kommer dessa resurser att tillväxa.

För ett litet land med ett stort beroende av internationellt utbyte av varor och tjänster begränsar detta beroende de marginaler inom vilka avvägningar kan göras mellan konsumtion och investeringar. Såvida ej tillräckligt utrymme beredes för näringslivets produktivitetshöjande investeringar, kommer konkurrensförmågan gentemot utlandet fortlöpande att försvagas. Följden av en sådan utveckling blir ökande svårigheter att upprätthålla balansen i de utrikes betalningarna samt ökande sysselsättningsproblem inom exportindustri och importkonkurrerande industri.

Det svenska näringslivet fungerar i allt väsentligt med konkurrensen som regulator. Tävlan mellan företag eller grupper av företag medger ett ändamålsenligt utnyttjande av våra resurser och en effektiv ekonomisk kontroll. Den fria marknadshushållningen har bättre än andra system visat sig kunna tillgodose de behov som människorna själva ger uttryck åt. Den har ständigt visat sin överlägsenhet och sin större effektivitet i jämförelse med andra ekonomiska system. Den har bäst visat sig kunna förenas med vårt demokratiska samhällsideal.

#### *De utrikes betalningarna*

Svårigheterna att upprätthålla balansen i de utrikes betalningarna har varit ett karakteristiskt fenomen i den svenska ekonomin under senare år. Underskottet i handelsbalansen har fortlöpande blivit större: 1967 uppgick underskottet till 740 miljoner kronor; 1968 var det 885 miljoner kronor; 1969 beräknas det till 1 015 miljoner kronor. Genom att också tjänstebalansen har försämrats har underskottet i bytesbalansen vuxit i en än snabbare takt: 1967 var underskottet 150 miljoner

kronor; 1968 var det 505 miljoner kronor, och 1969 beräknas bytesbalansens underskott till 1 120 miljoner kronor.

Under tidigare år har detta underskott till stor del kunnat täckas genom kapitalimport. Också kapitalbalansen har emellertid utvecklats på ett under dessa förhållanden för Sverige olyckligt sätt. 1967 redovisades ett överskott i kapitalbalansen på 620 miljoner kronor; 1968 hade överskottet minskat till 545 miljoner kronor; för 1969 beräknas ett underskott i kapitalbalansen av storleksordningen 800 miljoner kronor. Följden av dessa tendenser har blivit en fortgående uttömning av vår guld- och valutareserv. Under 1969 beräknas den ha minskat med nära 2 000 miljoner kronor eller med ca en tredjedel.

Det finns anledning att frukta att denna utveckling skall fortsätta också under 1970. I finansplanens prognos för den fortsatta utvecklingen under detta år räknar finansministern med en exportökning på 8,5 procent och en ökning av importen med 7,5 procent. Underskottet i handelsbalansen skulle därigenom kunna minska till 510 miljoner kronor och bytesbalansunderskottet till 675 miljoner kronor. Det låter sig lätt konstateras att en förutsättning för att valutareserven ej ytterligare skall komma att avtappas är, även med en sådan relativ förbättring av bytesbalansen, att kapitalbalansen förbättras med omkring 1 500 miljoner kronor till att ge ett överskott motsvarande underskottet i betalningsbalansen. Detta skulle vara en drastisk förändring av den trend som präglat de senaste åren.

Det är långt ifrån osannolikt att finansplanens prognos för utvecklingen under 1970 är alltför optimistisk. Den förutsätter att bytesförhållandet även framdeles kommer att utvecklas på ett för Sverige förmånligt sätt och att pris- och kostnadsutvecklingen kan hållas inom sådana gränser att exportindustrins och den importkonkurrerande hemmamarknadsindustrins internationella konkurrensförmåga kan upprätthållas. Det kan noteras att i den preliminära nationalbudgeten för 1970 exportökningen beräknas till blott 7,5 procent, d. v. s. till en procent mindre än finansplanens 8,5 procent. Enligt denna prognos blir underskottet i bytesbalansen 950 miljoner kronor 1970, vilket förutsätter en förbättring av kapitalbalansen med 1 750 miljoner kronor, om ej ett ytterligare valutautflöde skall komma till stånd. Som skäl för denna uppskrivning av exportprognosen i förhållande till konjunkturinstitutet anger finansplanen »att utsikter bör finnas att genom en kombination av stram finanspolitik och aktiv närings- och arbetsmarknadspolitik öka kapacitetsutrymmet och minska förekomsten av sådana flaskhalsar i industriproduktionen, som av konjunkturinstitutet bedöms förhindra en annars möjlig ytterligare exportökning». Det finns anledning att ifrågasätta det realistiska i denna bedömning, vilket ytterligare diskuteras nedan.

### *Ett strukturproblem*

En rad faktorer har bidragit till den ovan skisserade utvecklingen. Delvis hänger valutautströmningen samman med oron på den internationella valutamarknaden under senare år med spekulationer i växelkursförändringar och internationella räntedifferenser. I dag har dock anpassningen efter valutakursjusteringarna i höstas i

stort sett hunnit ske. Den obetydliga återhämtning av vår valuta-reserv som skett visar att orsakerna till den stora försämringen i vår valutaställning måste sökas på andra håll. Av betydelse har vidare osäkerheten rörande regeringens intentioner på näringspolitikens och skattepolitikens områden varit. Den så markanta försämringen av kapitalbalansen rymmer ett icke obetydligt element av kapitalflykt. Om ett sådant föreligger, är det troligt att det ytterligare kommer att accentueras genom kapital-skatteutredningens förslag och den aviserade propositionen med anledning av denna utredning.

Ett ytterligare element är ökningen av de svenska industriinvesteringarna i utlandet. Under 1969 ökade dessa med 460 miljoner kronor; försäljningen av svenska intressen i företag utomlands minskade samtidigt med 280 miljoner kronor; de utländska nyinvesteringarna i Sverige minskade med 60 miljoner kronor. Det är här fråga om en strävan hos svenska industriföretag att öka sin internationella konkurrenskraft genom industrietableringar utomlands inte minst inom EEC. Annorlunda uttryckt kan det sägas vara fråga om osäkerhet om huruvida konkurrensförmågan skulle kunna utvecklas likvärdigt om motsvarande investeringar gjordes i Sverige. Sannolika skäl talar för att en försämring av Sveriges internationella konkurrensförmåga har skett under 60-talet.

Tabell 1

	1960	61	62	63	64	65	66	67	68	69
Exportöverskott		x	x	x	x					
Importöverskott	x					x	x	x	x	x

Av tabell 1 framgår vilka år under 1960-talet som i försörjningsbalansen — till löpande priser — export- resp. importöverskott har redovisats. Sex av tio gånger har det varit fråga om ett importöverskott. Ett sådant har redovisats under vart och ett av de senaste fem åren.

Om än ej alltför stort avseende får fästas vid utvecklingen på en så begränsad marknad som den för switch-valuta, är den ändock av intresse som indikator på tilltron till den svenska industrins konkurrensförmåga i förhållande till utlandet. Till 1967 var överkursen på utländska aktier i Sverige 8 procent. I samband med den engelska devalveringen steg den till 14 procent och har fram till 1969 stigit ytterligare till ca 17 procent. Parallellt därmed har överkursen på svenska aktier utomlands minskat. I början på 60-talet var den ca 40 procent. Under de senaste fem åren har den emellertid legat så lågt som 0—2 procent. Efter de åtstramningsåtgärder som företagits under 1969 har svenska aktier utomlands sålts till en underkurs på mellan 10 och 15 procent.

Kombinationen av växande underskott i handelsbalansen och ökade underskott i andra löpande betalningar är inte bara ett kortsiktigt problem för den svenska ekonomin utan i hög ett långsiktigt problem med strukturell bakgrund. Det finns ett generellt efterfrågetryck i ekonomin som lett till ett utflöde genom bl. a. turism

och ökad import. Dessutom har företag som varit importkonkurrerande slagits ut, och det har inte varit möjligt att ersätta detta bortfall med ökad exportförsäljning i samma utsträckning. Detta mönster går igen på område efter område och kan inte lösas genom finanspolitiska åtgärder över ett år. Problemet måste angripas på sikt med ekonomisk-politiska och näringspolitiska åtgärder.

#### Några huvuddrag i senare års ekonomiska utveckling

Ett utmärkande drag i hela efterkrigstidens ekonomiska utveckling har varit den offentliga sektorns snabba expansion i förhållande till bruttonationalprodukten. Medan den senare sedan 1950 mätt i 1959 års priser ökat med knappt 110 procent har den offentliga sektorn inkluderande statliga och kommunala investeringar och statlig och kommunal konsumtion ökat med drygt 170 procent. Särskilt markant har detta varit med avseende på kommunala investeringar och kommunal konsumtion. Sett över hela tjuugoårsperioden 1950—1969 har det i främsta rummet varit den privata konsumtionen som fått lämna utrymme för den offentliga sektorns expansion.

Tabell 2

TILLGÅNG	64/65	65/66	66/67	67/68	68/69	Genomsnitt
Bruttonationalprodukt	3,5	2,9	3,3	3,5	5,0	3,6
Import	10,8	2,2				
Import av varor			2,9	8,5	13,1	
Import av tjänster			.	8,7	17,7	
Summa tillgångar	4,9	2,8	3,6	4,5	6,9	4,5
EFTERFRÅGAN						
Privata bruttoinvesteringar	6,1	6,4	—1,4	—3,7	3,0	2,1
Statliga bruttoinvesteringar	2,4	3,1	—1,5	8,4	9,1	4,3
Kommunala bruttoinvesteringar	10,6	4,8	11,0	6,0	10,7	8,6
Bostäder, bruttoinvesteringar	2,0	—2,4	13,1	1,7	—1,6	2,6
Lagerförändring	.	.	.	.	.	.
Privat konsumtion	3,9	2,3	2,8	3,9	3,9	3,4
Offentlig konsumtion	6,5	5,8	9,8	7,5	5,8	7,0
Export	3,3	4,5				
Export av varor			6,4	7,9	12,0	
Export av tjänster			.	—1,4	10,7	
Summa efterfrågan	4,9	2,8	3,6	4,5	6,9	4,5

Tabell 2 redovisar de årliga procentuella förändringarna — till 1959 års priser — i försörjningsbalansen sådana dessa framlagts i finansplanerna 1966—1970. Medan genomsnittet av de redovisade förändringarna för bruttonationalprodukten varit 3,6 procent, har det för de statliga investeringarna varit 4,3 procent, för de kommunala investeringarna 8,6 procent och för den offentliga konsumtionen 7,0 procent. Under den senaste femårsperioden har sålunda den offentliga sektorn fortsatt att växa. Under denna period har emellertid det för denna expansion erforderliga utrymmet inte i första hand beretts genom en minskning av den privata konsumtionen, vilket framgår av tabell 2. Den offentliga konsumtionens andel av

bruttonationalprodukten ökade mellan 1965 och 1969 från 17,4 till 18,8 procent; för de statliga investeringarna var ökningen mycket obetydlig, och andelen blir med en decimal vid båda tidpunkterna 3,3 procent; de kommunala investeringarna ökade från 4,4 till 5,5 procent av bruttonationalprodukten. Om summan av dessa ses som ett mått på den offentliga sektorn, således bortsett från transfereringarna, ökade dennas andel av bruttonationalprodukten med 2,6 procentenheter från 25,0 procent till 27,6 procent.

Anmärkningsvärt är att mellan de båda jämförelseåren 1965 och 1969 denna expansion av den offentliga sektorn endast till en femtedel har kunnat genomföras på grund av en minskning av den privata konsumtionen. Dennas andel av bruttonationalprodukten minskade med 0,5 procentenheter från 57,4 till 56,9 procent. I stället minskade de privata investeringarnas andel av bruttonationalprodukten med 1,1 procentenhet från 10,4 till 9,3 procent. Genom att lagerinvesteringarna 1965 var osedvanligt stora framstår det vid en jämförelse mellan detta år och 1969 också som om en del av det erforderliga utrymmet beretts genom en minskning av dessa.

Den privata konsumtionen har under perioden 1965 till 1969 utvecklats förhållandevis stabilt och i nära anslutning till bruttonationalprodukten. Detta framgår av tabell 3, i vars vänstra kolumn anges medelavvikelsen i tillväxttakt på efterfrågesidan från de i tabell 2 redovisade genomsnitten och i vars högra kolumn anges medelavvikelsen i tillväxttakt från bruttonationalproduktens tillväxttakt.

Tabell 3

	Medelavvikelse från genomsnittlig procentuell tillväxttakt enl. tabell 2	Medelavvikelse från bruttonationalproduktens tillväxttakt enl. tabell 2
Bruttonationalprodukt	0,52	0,00
Privat konsumtion	0,64	0,60
Offentlig konsumtion	1,24	3,64
Privata investeringar	3,70	5,20
Statliga investeringar	3,64	3,02
Kommunala investeringar	2,58	4,98
Bostadsinvesteringar	4,24	5,00
Total efterfrågan	0,88	0,94

Konsumtionen har i själva verket med undantag blott för nationalprodukten den mest stabila tillväxten, och denna tillväxt ansluter nära till bruttonationalproduktens. Eftersom den disponibla inkomsten bl. a. på grund av den höga progressiviteten växer betydligt långsammare än bruttonationalprodukten, tarvar detta förhållande en närmare undersökning. Förklaringen ges i tabell 4, ur vilken kan utläsas att den privata konsumtionen genomsnittligt vuxit ca en procentenhet snabbare än den disponibla inkomsten — mätt till löpande priser. Detta är detsamma som en minskning av det personliga sparandet. Konsumenterna har sålunda upprätt hållit sin konsumtion och ökningstakten i denna genom att väsentligt minska sitt personliga sparande. Den offentliga sektorns expansion har under senare år skett på bekostnad av de privata investeringarna, under det att konsumenterna reagerat mot finanspolitiska åtgärder avsedda att begränsa konsumtionen genom att i stället

begränsa sparandet. Sedan 1964 har sparandet nära nog halverats: det har minskat från 5,0 miljarder kronor till 2,8 miljarder 1969.

Tabell 4

	Årliga procentuella förändringar enl. finansplanerna i löpande priser					Genomsnitt
	64/65	65/66	66/67	67/68	68/69	
Bruttonationalprodukt	9,7	8,6	8,7	6,7	8,4	8,4
Disponibel inkomst	6,7	8,4	5,8	5,7	5,7	6,4
Privat konsumtion	9,1	8,4	7,1	6,0	6,8	7,5

#### Statsutgifternas tillväxt och den ekonomiska balansen

Sverige har den största offentliga sektorn i förhållande till bruttonationalprodukten och det högsta skattetrycket i världen. Den offentliga sektorns totala inkomster närmar sig 50 procent av bruttonationalprodukten. Även dess tillväxt har varit exceptionellt snabb jämförd med andra länders. Om också den offentliga sektorns och skattetryckets tillväxt ställd i relation till bruttonationalprodukten per capita och dess tillväxt ter sig något mindre exceptionell, är det att vänta att dessa förhållanden påverkar möjligheterna att upprätthålla ekonomisk balans.

Den genomsnittliga konsumenten/skattebetalaren i ett samhälle med en snabbt växande offentlig sektor och ett därför snabbt ökande skattetryck kommer sannolikt att söka vidtaga försvarsåtgärder ägnade att bibehålla sina konsumtionsmöjligheter och att åstadkomma en rimlig tillväxt av hans disponibla inkomster. Sådana motåtgärder kan ta sig flera uttryck. En möjlighet är att han söker kompensera sig genom löneuppgörelser mellan arbetsmarknadens parter. En annan kompensationsmöjlighet är det fenomen som vi känner som löneglidning. Därtill finns möjlighet att bevara konsumtionsutrymmet genom att minska det personliga sparandet. I förening härmed är det sannolikt att konsumenten/skattebetalaren i växande utsträckning söker tillgodogöra sig icke beskattningsbara inkomster. Oberoende av i vilken utsträckning den ena eller andra av dessa motåtgärder tillgrips blir följden att det för statsmakterna ter sig allt svårare att genom finanspolitiska åtgärder uppnå en eftersträvd dämpning av konsumtionen.

Ytterlighetsfallet är det där konsumenterna/skattebetalarna fullständigt kompenserar sig för finanspolitiska åtgärder avsedda att minska deras efterfrågan. I detta läge, då skattetaket kan sägas vara uppnått, är finanspolitiska verktyg riktade mot den privata konsumtionen helt verkningslösa mot en överefterfrågan i ekonomin. Deras enda effekt är kostnadshöjande. Det andra ekonomisk-politiska ytterlighetsfallet är det då konsumenterna inte alls försvarar sig mot finanspolitiska åtgärder av detta slag. Det är sannolikt att ju mer den offentliga sektorn och skattetrycket tillväxer, i desto högre grad kommer finanspolitiken för statsmakterna att framstå som mindre effektiv och desto påtagligare kommer det ovan definierade skattetaket att bli.

Om i en ekonomi, som i någon utsträckning präglas av fenomen som de beskrivna, den offentliga sektorn fortsätter att öka sin andel av bruttonationalprodukten, blir följden ett minskande utrymme för näringslivets investeringar, eftersom konsumtionen inte minskar i samma takt som den offentliga sektorn ökar. Antingen minskar det personliga sparandet eller genom genomdrivna lönekrav företagens sparande eller bådadera. Resultatet blir dock minskat investeringsutrymme. Om näringslivet inte desto mindre söker realisera en planerad investeringsnivå uppstår en överefterfrågan, och inflatoriska tendenser i ekonomin blir oundvikliga. Finanspolitiska åtgärder, som inte avser att minska det allmännas efterfrågan, får i högre eller mindre grad också kostnadsinflatoriska effekter.

Penningpolitiska åtgärder är på kort sikt inte behäftade med de biverkningar som de finanspolitiska kan förväntas ha i en ekonomi av detta slag. De penningpolitiska verktygen påverkar nämligen primärt näringslivets investeringar. På kort sikt kan därför penningpolitiken förväntas bli ett effektivare redskap än finanspolitiken för att begränsa den totala efterfrågan i en ekonomi med en stor och växande offentlig sektor. Genom att primärt påverka investeringsmöjligheterna kommer dock penningpolitiken på sikt att accentuera balansrubbningsarna i ekonomin: investeringarnas andel av bruttonationalprodukten minskar. Med minskande investeringar följer så minskande produktivitet i ekonomin. Tillsammans med sannolika inflatoriska tendenser leder detta till minskande internationell konkurrensförmåga. Genom ökande svårigheter att upprätthålla de internationella betalningarna framstår valutan som övervärderad.

De senaste årens ekonomiska utveckling i Sverige tycks bekräfta att tendenser av detta slag är påtagliga i den svenska ekonomin. Det är sannolikt att den offentliga sektorns snabba expansion har haft betydelse för både svårigheterna att upprätthålla det personliga sparandet och balansen i de utrikes betalningarna. Det är känt att t. ex. SACO tidigare uttryckligen talat om lön efter skatt, och både SACO och TCO har i sina kommentarer till 1970 års statsverksproposition låtit höra sådana tongångar. Otillfredsställelse med de disponibla inkomsternas ökning under senare år har varit en bidragande orsak till den våg av vilda strejker som inlett 1970.

### *Några krav på 1970-talets ekonomiska politik*

Skall de tendenser som karakteriserat den ekonomiska utvecklingen under 1960-talets senare hälft kunna brytas, är åtgärder ägnade att förbättra den svenska industrins konkurrensförmåga nödvändiga. Vi har den högsta levnadsstandarden i Europa och de högsta lönerna. Detta kräver en motsvarande överlägsenhet i fråga om produktion och distribution. Svenska företag måste därför ha mer avancerad produktion och produktionsteknik och vara så mycket effektivare för att klara skillnaderna i kostnader och löner, skillnader som i förhållande till det europeiska genomsnittet närmar sig 50 procent. Vårt land måste ligga i den ekonomiska och tekniska utvecklingens frontlinje. Det räcker inte att våra företag tillverkar samma

varor lika effektivt som sina internationella konkurrenter. De måste ligga före i utvecklingen. Det höga kostnadsläget faller eljest utslaget.

Samtidigt som inflationen och kostnadsutvecklingen begränsat företagens finansiella resurser har utvecklingen accentuerat kravet på finansiell styrka och konsolidering. Alldeles oberoende av de åtgärder som kan och måste vidtagas för att skapa en tidsenlig till förhållandena avpassad kreditmarknad utgör den sjunkande självfinansieringsförmågan ett allvarligt problem i det svenska näringslivet.

Den ekonomiska politiken måste stimulera till och skapa förutsättningar för en ökning av näringslivets investeringar. I årets finansplan talas det om en ökning av investeringarna med 10 procent under 1970. Det är emellertid långt ifrån säkert att detta låter sig realiseras. Det är sannolikt att den offentliga sektorns expansion har underskattats: de kommunala investeringarna har i den preliminära försörjningsbalansen för 1970 beräknats kunna begränsas till 5 procent ökning jämfört med 1969 mot en ökning med 10,5 procent under 1969. Redan det ökade byggandet av barndaghem som blir nödvändigt, om de aviserade åtgärderna på familjebeskattningsområdet genomföres, kommer att kräva stora kommunala investeringar. Ökningen av den offentliga konsumtionen beräknas kunna begränsas till 4 procent mot 5,8 procent under 1969. Den privata konsumtionen skall ej öka med mer än 3,5 procent mot 3,9 procent under 1969. Dessa uppskattningar kan mycket väl visa sig tagna i underkant. Det finns därför också en påtaglig risk för att penningvärdeförsämringen icke oväsentligt kommer att överstiga de 3,5 procent som anges i finansplanen.

Det synes också troligt att utvecklingen på kreditmarknaden kommer att göra en ökning av näringslivets investeringar med 10 procent omöjlig. Den hårda kreditpolitiken under 1969 har i hög grad verkat återhållande på näringslivets investeringar. Möjligheterna till en lättnad på kreditmarknaden är emellertid begränsade. Finansministern har själv medgett att det i finansplanen angivna upplåningsbehovet, 800 miljoner kronor, kommer att nära nog fördubblas. Risken för en fortsatt avtappning av valutaservens kan förväntas bli ett än svårare hinder för någon väsentlig lättnad i kreditpolitiken. Det har ovan konstaterats att en förbättring av kapitalbalansen med åtminstone 1 500 miljoner kronor är nödvändig för att ej ett fortsatt valutautflöde skall komma till stånd. Som en sådan synes mindre trolig, är det osannolikt att riksbanken skall kunna föra en mindre hård kreditpolitik under 1970 än under 1969.

De strukturproblem som denna motion har pekat på måste angripas på lång sikt. Att eliminera det generella efterfrågetrycket i ekonomin, att öka näringslivets investeringar och att åstadkomma balans mellan konsumtion och sparande är mål, som det både kan taga lång tid och vara förenat med betydande svårigheter att uppnå. Den ekonomiska politiken måste medvetet inriktas på åtgärder avsedda att leda mot dessa mål.

*Valutapolitiken:* På kort sikt är valutaservens och de internationella betalningarnas utveckling det mest aktuella problemet i svensk ekonomi. Uppgiften är här att öka förtroendet inom och utom Sverige för den ekonomiska utvecklingen,



för utvecklingen på skattepolitikens och näringspolitikens område och för vår vilja och våra möjligheter att deltaga i det alltmer internationaliserade ekonomiska samarbetet. Valutapolitikens handhavande under senare tid har inte varit ägnat att stärka detta förtroende. Åtgärder i syfte att försvåra hemtagningen av svenska värdepapper i utländska händer eller att nedbringa svenska affärsbankers tillgodohavanden hos utländska banker till förmån för riksbankens egna reserver har på grund av deras negativa effekter för förtroendet utomlands för utvecklingen i Sverige varit till större skada än nytta. Förtroendet för svenska folkets och de svenska statsmakternas fasta vilja och beslutsamhet att hävda den valutapolitiska målsättningen att upprätthålla kronans yttre värde måste stärkas genom medveten och synlig strävan att uppbygga tillräckliga och lämpligt sammansatta tillgångar av guld och utländska valutor.

*Skattepolitiken:* Skattefrågorna tages närmare upp i särskild motion.

*Det privata sparandet:* Åtgärder ägnade att stimulera till ett ökat personligt sparande är nödvändiga. Förslag härom tages upp i särskild motion. En utredning av det enskilda sparandets struktur och utveckling bör komma till stånd.

*Den offentliga sektorn:* På sikt är en begränsning av den offentliga sektorns tillväxt erforderlig för att balans skall kunna upprätthållas mellan ekonomins olika sektorer. En sådan begränsning är på lång sikt det enda verk samma finanspolitiska instrumentet för att eliminera det generella efterfrågeövertrycket i den svenska ekonomin och för att bereda utrymme åt en sådan ökning av näringslivets investeringar som är nödvändig för att hålla den ekonomiska tillväxttakten på en hög nivå och för att bevara vår internationella konkurrensförmåga. För att undersöka möjligheterna till en sådan begränsning av den offentliga utgiftsexpansionen bör en parlamentarisk besparingsutredning tillsättas.

#### *Det näringspolitiska perspektivet*

Det har under de senare årens näringspolitiska debatt understundom hävdats att det svenska näringslivet står inför ett omställningsskede som kräver radikala ingrepp på det näringspolitiska området. Det är visserligen riktigt att den tekniska utvecklingen och internationaliseringen av företagsamheten skapar nya problem, men dessa är inte radikalt olika de nya problem som ett dynamiskt näringsliv alltid mött och som krävt anpassning till en ny situation. Förändringarna sker ej sprängvis utan successivt.

En diskussion om näringspolitiken måste alltid föras med den ekonomiska politiken som utgångspunkt. Ofta är det där som roten till näringslivets svårigheter återfinns, inte i näringslivets funktionssätt som sådant. Det svenska näringslivet är inte tekniskt efterblivet. Ur den internationella konkurrensens synvinkel är dess struktur och funktionssätt ändamålsenliga. I betydande utsträckning sammanhänger de problem som det svenska näringslivet inte desto mindre konfronteras med med den förda ekonomiska politiken, som ej berett ett tillräckligt utrymme för näringslivsinvesteringar ägnade att höja våra företags internationella konkurrensförmåga.

Många förändringar kommer att ske i det svenska näringslivet men till större

delen inom ramen för den produktionsstruktur som vi redan har. Produkterna måste omformas och förbättras för att kunna hävda sig i den hårdnande konkurrensen. Produktionsmetoderna måste utvecklas och specialiseringen måste fortgå. Växelspelet mellan stora, medelstora och små företag kommer att bestå. Det finns ingen anledning att utgå ifrån att djupgående och omvälvande förändringar skall komma att prägla det svenska näringslivet och dess struktur och att detta skulle motivera en helt ny grundsyn på den svenska ekonomin.

Betecknande är att förespråkarna för en ökad statlig näringsverksamhet inte kunnat åberopa några bärande principer till förmån för direkta statsingripanden. Det har inte ens kunnat göras troligt att en ökad statlig kontroll över produktionsapparaten skulle ge konsumenterna ökad behovstillfredsställelse eller leda till större effektivitet eller ekonomisk utjämning till förmån för de många. Tvärtom har staten i ett flertal fall misslyckats i sin direkta näringsverksamhet.

### *Näringspolitisk samverkan*

Detta innebär inte att vi är omedvetna om att industriomställningarna och deras marknadsmässiga och sociala konsekvenser ställer delvis nya och ökade krav på både företag och samhälle. Dessa kan emellertid inte tas som intäkt för ett behov av ökat statligt inflytande över näringslivet. Vad som däremot måste komma till stånd är en bättre planering och samordning mellan stat och näringsliv.

Enskilda företag är för sin verksamhet beroende av olika statliga och kommunala insatser. Samhällets ansvar för bebyggelse, miljövård, trygghetsfrågor m. m. gör samverkan med offentliga myndigheter till ett självklart intresse för näringslivet. Att staten och kommunen genom lagstiftning och offentliga investeringar har att se till att det enskilda företagandet inordnas i ett för samhället och samhällsutvecklingen gynnsamt mönster, därom råder inga delade meningar. Samhällsintresset kräver dock icke en detaljstyrning av näringslivet, som kan innebära att vissa företag prioriteras på bekostnad av andra. Särskilt betänkliga blir konsekvenserna av en dylik politik, om statliga företag inrättas och ges monopolställning eller speciellt gynnade konkurrensbetingelser. Statliga kreditorgan med monopolställning kan exempelvis — framför allt i förening med allmänna kreditrestriktioner — genom långivning eller genom vägran att ge lån helt förändra konkurrensvillkoren och negativt påverka utvecklingen inom företagsamheten samt en riktig resursallokering.

### *Några krav på 1970-talets näringspolitik*

*Vårt handelspolitiska beroende:* Näringslivet är i hög grad inriktat på exportförsäljning. Vår interna marknad ger inte underlag för den specialisering och den produktion i långa serier som modern teknik fordrar. Vår ekonomiska framtid beror alltså på möjligheterna att hävda oss på de internationella marknaderna.

Det ligger därför i vårt intresse att den internationella handeln flyter fritt och att inte tullar, kvantitativa eller andra statliga restriktioner påverkar eller hindrar

varuutbytet. Avsteg från liberala handelsprinciper kan dock under särskilda förhållanden komma i fråga till skydd för särskilt utsatta näringsgrenar. Det måste finnas möjligheter att när det är fråga om en klar dumping från ett land ingripa på ett effektivt sätt. Vår anslutning till en gemensam europeisk stormarknad liksom ansträngningarna att förverkliga planerna på en nordisk marknad är inslag av obestridligt värde för vår näringspolitik.

*Forskning och teknisk utveckling:* Det åvilar det allmänna att satsa på utbildning, forskning och tekniskt utvecklingsarbete som ett led i en allmän välförhållande politik.

Forskarna och forskningens villkor och förutsättningar är beroende av de finansiella resurser som står till företagets förfogande. Även med en ökad statlig satsning och en mer aktiv forskningspolitik kommer ändå den på lång sikt för vårt lands välförhållande mest avgörande forskningsverksamheten att bedrivas i och i nära kontakt med enskilda företag. Enighet råder om att ett fruktbart innovationsklimat förutsätter god lönsamhet och högt företagssparande. Först då detta är för handen kan företagen satsa sina kunskaper, erfarenheter och finansiella resurser på uppenbart riskfyllt innovationsarbete. Skuldsatta och oräntabla företag kan inte ta de nödvändiga riskerna. För en effektiv industriell forskning, baserad på risktagande och ett betydande mått av osäkerhet i fråga om forskningens avkastning på lång sikt, krävs alltså riskvilligt kapital i företagen. Den typ av långsiktiga investeringar det här är fråga om kan näppeligen finansieras som krediter. Detta utgör ett betydelsefullt motiv för samhälleliga stimulansåtgärder, direkt inriktade på att stärka företagets lönsamhet och självfinansieringsförmåga.

Hänsyn bör också tagas till det nuvarande skattesystemets konsekvens. I vissa hänseenden är de svenska företagen sämre ställda än sina utländska konkurrenter. Reformen syftande till att skapa lika konkurrensbetingelser är angelägna. Genom vidgade fonderingsmöjligheter borde reserver kunna avsättas i företag för kommande forskningsinsatser. Den höga progressiva beskattning som särskilt hårt direkt drabbar de mest kvalificerade forskarna är också indirekt ägnad att göra den svenska industriella forskningen dyrare än motsvarande forskning i andra industriländer.

Forskning i samverkan mellan samhället och enskilda företag kan ta sig skilda former. Effektivitetskriteriet skall därvid vara avgörande vid val av den på lång sikt mest ändamålsenliga lösningen. Allt talar för en decentralisering av uppgifterna, det må gälla produktion, kommersiellt utnyttjande eller marknadsföring. Mot denna bakgrund ter det sig naturligt att samhället, utan att därför kräva något politiskt betingat utbyte, i vissa fall då särskilt betydande värden står på spel ställer sig som garant och därigenom medverkar till att utjämna ett tekniskt risktagande av sådan storlek att det rimligen inte kan bäras av vederbörande företag.

Den offentliga sektorn, som har att svara för en stor och betydelsefull ekonomisk verksamhet inte minst på undervisningens, sjukvårdens, vägväsendets och försvarets områden, kan uppträda som en stor kund till näringsliv och företag. Staten kan

engagera sig som pådrivare och beställare för att främja den tekniska utvecklingen icke blott på de direkt berörda områdena utan även inom andra sektorer.

*Bredda och aktivera aktiemarknaden:* Aktiemarknaden utgör vid sidan av uppsparade vinstmedel företagets viktigaste källa till riskkapital. Det är ett väsentligt intresse att denna marknad fungerar väl. En regelbunden handel på börsen har också stor betydelse genom att kursbildningen bl. a. är ett uttryck för marknadens värdering av företagets framtidsutsikter. Genom aktiebörsen sker således en offentlig bedömning och kritik av företagsledningars prestanda under givna yttre förutsättningar, ett förhållande av väsentlig betydelse för näringslivets effektivitet. En väl fungerande aktiemarknad är även en viktig förutsättning för de strukturrationaliserande åtgärder som omfattar olika former av sammangående mellan företag liksom för allmänhetens benägenhet att genom kapitaltillskott i samband med nyemissioner bidra till företagets möjligheter till självfinansiering av investeringar. En breddning och aktivering av aktiemarknaden är således ett intresse för såväl näringsliv som samhälle. Erfarenheterna har visat att ett spritt aktieäggande inte minst för de små spararna har varit ett sätt att undvika inflationens verkningar. Dessa frågor behandlas närmare i särskild motion.

*Avveckling av valutaregleringen:* Det är angeläget att nu eliminera de hinder som reses av valutaregleringen mot ett naturligt och rationellt deltagande för svenska företag på lika villkor i den alltmer internationaliserade företagsverksamheten. Våra möjligheter att få del av den snabba tekniska utveckling som sker utomlands eller att få tillgång till utländska marknader är i hög grad förbundna med möjligheterna till fria kapitalrörelser. Den pågående internationaliseringen av företagsamheten ställer självklart motsvarande krav på internationalisering av kapitalförsörjningen. Valutaregleringen innebär en isolering av det svenska näringslivet, ett handikapp vi försett våra företag med i den internationella konkurrensen. För att företagen på ett smidigt sätt skall kunna utveckla sitt samarbete med andra företag i utlandet krävs en liberalisering också vad gäller portföljinvesteringar och annan direkt kreditgivning. Lättnader är likaså angelägna för de svenska företagens möjligheter att ta upp lån i utlandet.

*Kapitalmarknaden:* Kapitalmarknadens struktur har väsentligt förändrats under 1960-talet, och denna förändring kommer att fortsätta under 1970-talet. Detta sammanhänger i främsta rummet med AP-fondens snabba tillväxt. Redan i dag inköper AP-fonden drygt hälften av de obligationer som emitteras. Med AP-fondens snabba tillväxt kommer denna andel ytterligare att öka. Genom AP-fonden bygger staten steg för steg upp vad som närmast kommer att bli ett monopol på kapitalmarknaden.

En väl fungerande kapitalmarknad och kreditmarknad förutsätter att dessa medel i ökande utsträckning kan kanaliseras via bankinstituten. Därigenom kan konkurrensen bevaras på dessa marknader, och risken för obalans i kreditutbudet förebygges.

*Översyn av exportfinansieringen:* Under senare år har kredittiderna i den internationella handeln kommit att avsevärt förlängas. Detta gäller särskilt mer kost-

nadskrävande kapitalvaror. Kredittider på över tio år är inte ovanliga, och i samband med exporten till de underutvecklade länderna förekommer ännu mycket längre krediter. Detta skapar besvärliga kreditproblem för många av våra företag. Den mycket långa exportfinansieringen är icke en normal affärsbanksuppgift.

Mot denna bakgrund har AB Svensk exportkredit tillkommit. Bolaget har genom rätt att utgiva obligationslån en betydande kapacitet, vilken dock till stor del är outnyttjad. Stödet av en jämn och konsekvent exportkreditgivningspolitik är av stor betydelse för våra exportföretags försäljning. Möjligheterna till förhandsbesked huruvida en viss finansiering kan påräknas skulle innebära en väsentlig förbättring. En översyn av förhållanden och önskemål beträffande exportkreditfinansieringen i vad avser såväl institutionell ram och formella regler som därinom tillämpade arbetsformer är motiverad.

*Avskaffa emissionskontrollen:* Emissionskontrollens huvudsyfte var att förebygga ränteglidningar och svårigheter för bostadsbyggandets finansiering. Detta kan uppnås med andra mindre skadliga metoder. Ett kösystem har utvecklats, och kredittransaktioner kommer tidvis i olycklig utsträckning att äga rum utanför den organiserade marknaden. Därigenom minskas sannolikheten för att kapitalet ledes till de mest räntabla projekten. Emissionskontrollen har således aldrig utgjort någon rationell penningpolitisk metod, och det är önskvärt att den så snart som möjligt avskaffas.

*Förbättra de små och medelstora företagens arbetsvillkor:* Det svenska näringslivet, vilket naturligtvis också innefattar det svenska jordbruket, består till största delen av små och medelstora företag. En övertro på nödvändigheten av stora produktionsenheter har varit ett framträdande drag i den socialdemokratiska argumentationen. Det är därför angeläget att slå fast att i vårt land de mindre företagen har en mycket stor betydelse för sysselsättningen och för den totala produktionen. De små och medelstora företagens problem har gjorts till föremål för särskild motion.

Våra företags lönsamhet och stabilitet är den viktigaste förutsättningen för tryggheten på arbetsmarknaden. Företagens egen förmåga att överleva och hävda sig i inhemsk och internationell konkurrens är av avgörande betydelse för oss alla. Den ökning i våra resurser som framåtskridandet kan ge kommer i övervägande grad just till stånd genom produktivitetsvinster i framgångsrika företag. Ett aktivt stöd åt våra företag liksom även vilja till förståelse av näringslivets problem och till förtroendefullt samarbete bör vara självklara inslag i en resursskapande näringspolitik.

Under återopande av ovanstående hemställas,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte

a) tillsätta en utredning med uppgift att studera det enskilda sparandets struktur och utveckling samt utreda möjliga åtgärder ägnade att stimulera till ett ökat enskilt sparande,

b) tillsätta en parlamentarisk besparingsutredning med uppgift att verkställa en översyn av de offentliga åtagandena i syfte att genom besparingar och en bättre hushållning med de allmänna medlen hålla de offentliga utgifternas stegring inom ramen för produktionsökningen,

c) tillsätta en utredning med uppgift att utreda möjligheterna att underlätta näringslivets kapitalförsörjning genom bl. a. en ökad kanalisering av AP-fondens medel genom affärsbanker och andra kredit- och kapitalmarknadsinstitutioner, och

d) överse systemet med emissionskontroll samt i övrigt metoderna för styrning av kreditmarknaden i konjunkturpolitiskt syfte.

Stockholm den 28 januari 1970

<i>Yngve Holmberg (m)</i>	<i>Leif Cassel (m)</i>	<i>Astrid Kristensson (m)</i>
<i>Staffan Burenstam Linder (m)</i>	<i>Rolf Eliasson (m)</i> i Moholm	<i>Tage Magnusson (m)</i> i Borås
<i>Carl Eric Hedin (m)</i>		<i>Karin Wetterström (m)</i>

---